

determinologisation. It was grounded, that the difficulties of translation of scientific and technical texts is in the revealing and transmission of foreign realities.

Keywords: commonly used terms, derived words, compound nouns, abbreviation, terminological units, polysemy.

УДК 801.6+811.111+81'42

Юмрукуз А. А.,

аспірантка,

Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського (Одеса)

anslib1@gmail.com

ПРОСОДІЯ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЗГОДИ В ДІАЛОГІЧНОМУ БІЗНЕС-ДИСКУРСІ

У контексті сучасної антропоцентричної парадигми у лінгвістиці важливими є питання прагматики спілкування, зв'язку мовленнєвих інтенцій та мовних засобів їх реалізації. Поряд з лексико-граматичними засобами, просодія відіграє важливу роль в актуалізації смислу висловлювання, забезпеченні успішної реалізації ілюктивних намірів та передачі психоемоційного стану мовця. Встановлення певних закономірностей зв'язку просодичних засобів і відповідних комунікативних інтенцій та емоцій слугує правильній інтерпретації інформації, що сприймається, та, відповідно, забезпечує успішність процесу спілкування.

Згода як мовленнєвий акт з точки зору комунікативно-прагматичного підходу є об'єктом багатьох фундаментальних досліджень. Під мовленнєвим актом згоди в більшості праць (І. В. Галактіонова, М. К. Любимова, О. В. Озаровський, О. М. Ружникова, Т. М. Свиридова) розуміють “вербальну взаємодію мовця та слухача, що являє собою позитивну відповідь-реакцію на попередню частину дискурсу, ілюктивною метою якої є маркування змісту висловлення співрозмовника як такого, що відповідає дійсності або інтересам (можливостям) мовця” [3, 12].

Висловлювання згоди в експериментально-фонетичних працях найчастіше досліджуються з позицій конверсаційного аналізу, де згода розглядається як реактивна репліка в межах суміжної пари, а її просодія аналізується по відношенню до просодії ініціальної репліки (Е. М. Андрієвська, Р. Ogden; L. Pickering, H. Guiling, A. Baker; A. Koester). Функціональна скорельованість реплік у межах діалогічної єдності виявляється у певній просодичній заданості другої репліки першою. Так, дослідники доходять висновку про те, що хоча окремо взяті висловлювання згоди “не мають ніяких унікальних фонетичних якостей, що були б властиві лише їм” [5, 1772], проте стосовно репліки-стимулу вони знаходяться у відношенні висотної або мелодійної узгодженості, що відрізняє їх від висловлювань незгоди [5; 6]. При цьому, така узгодженість відбувається за рахунок або однакового рівня частоти основного тону (як, правило, різниця завершення ініціальної фрази та початку реактивної складає ≤ 2 полутонів), або однакового мелодійного контуру [6].

Реалізація мовленнєвого акту згоди у мовленні тісно пов'язана з емоційно-модальним фактором. Здатність просодії виражати різноманітні модальні значення неодноразово зазначалась у працях фонетистів (Т. М. Корольова, Е. А. Нушикян,

Ш. Баллі, Ю. О. Дубовський, D. Bolinger, D. Crystal). Хоча власне згода сама по собі лежить в сфері суб'єктивної модальності, можливим є накладання додаткових емоційно-модальних відтінків, що зумовлює певні варіації просодії висловлювання [1, 53–55].

У багатьох дослідженнях емоції розглядаються як віддзеркалення особистісного відношення суб'єкта до можливих / реальних ситуацій або як оцінка відображуваного мовцем явища (А. А. Каліта, Т. М. Корольова, Л. Е. Носенко, І. Г. Торсуєва).

З точки зору впливу емоційного фактору висловлювання поділяються на емоційно-нейтральні та емоційно-забарвлені. До просодичних характеристик англійського емоційно-забарвленого мовлення відносять значно-підвищений або значно знижений тональний рівень, значно розширений або звужений частотний діапазон, підвищену інтенсивність на протязі фрази, прискорений / сповільнений темп, зменшення тривалості пауз, зменшену тривалість інтоногруп, збільшення тривалості ядерного складу (А. Й. Багмут, І. В. Борисюк, Г. П. Олійник, Т. І. Ковалевська).

Емоційно-забарвлені висловлювання традиційно поділяються на позитивно та негативно-забарвлені; до позитивних емоцій відносять радість, захоплення, схвалення, зацікавленість і т.ін., до негативних – гнів, роздратування, незадоволення, презирство і т.ін. Питанню просодії певних емоцій присвячений ряд фундаментальних досліджень (Е. А. Нушикян, А. Ю. Паршин, Н. Л. Ланчуківська, Т. В. Тищенко, та ін.). В дослідженнях емоційно-забарвлених висловлювань головна роль приписується мелодиці – напряму, рівню та діапазону – що є ключовими в експлікації психоемоційного стану мовця.

Просодія мовленнєвого акту згоди залежить від загальних особливостей бізнес-дискурсу, що, будучи досить сильно регламентованим, здатен звузити потенційний діапазон просодичних модифікацій.

Інтерактивний характер діалогічного бізнес-дискурсу зумовлює деяке зменшення ступеню його регламентованості в порівнянні з монологічним, що позначається на появі у ньому деяких елементів розмовного мовлення, таких, як: частіше використання висхідних та емпатичних тонів, наявність розірваних шкал, зменшення середньоскладового інтервалу частоти основного тону і т.ін. [2, 18]. Серед інваріантних просодичних ознак англійського офіційно-ділового діалогічного мовлення визначають наступні: локалізацію максимуму частоти основного тону в першій і ядерній ритмогрупах; високий та середній підвищений рівні тонального максимуму; рівний, висхідний та висхідно-спадний такт; спадну хвилеподібну шкалу; спадну (прямої та опуклої форми) і висхідно-спадну конфігурацію тону в термінальній ритмогрупі; середній та розширений тональний діапазон; середня та коротка тривалість пауз; мала швидкість зміни частоти основного тону; середній та малий рівень інтенсивності середнього діапазону з локалізацією її максимуму на функціонально значущих ділянках – ядерному складі та першій ритмогрупі (В. Л. Романюк, В. С. Слепович, Г. О. Ющенко, Е. Б. Карневська, Е. І. Гавриленко, Ю. А. Дубовський, Ю. С. Ярцева).

Отже, не зважаючи на певну кількість наукових доробок з питання просодії висловлювання згоди та просодії конкретних емоцій, проблема просодії

емоційно-нейтральної та емоційно-забарвленої згоди в діалогічному бізнес-дискурсі є недостатньо вивченою, що зумовлює **актуальність** цього дослідження.

Метою цієї роботи було визначення частотних характеристик мовленнєвого акту емоційно позитивно- та негативно-забарвленої згоди в англomовному (американський варіант) діалогічному бізнес-дискурсі.

Матеріалом дослідження слугували мовленнєві акти згоди (всього 300 мовленнєвих актів, з яких 150 – емоційно позитивно-забарвленої згоди та 150 – негативно-забарвленої згоди), відібрані методом суцільної вибірки із аудіо- та відеозаписів англomовних ділових переговорів, нарад, бесід, зустрічей партнерів і т.ін. Маркування висловлювань, що реалізують мовленнєвий акт згоди, відбувалося аудитором-носіями мови та фонетистами англійської мови. В цілому, було відмічено, що спектр негативних емоцій в бізнес-дискурсі є обмеженим, це такі негативні емоції, як вимушеність, незадоволення. Позитивні ж емоції мають значно ширший діапазон – від середніх до полярних значень; це, такі емоції, як задоволення, захоплення, захват, хоча і їх ступень обмежується офіційністю досліджуваного дискурсу.

Інтонографічному аналізу були піддані наступні частотні характеристики:

- частотний рівень фрази та її сегментів (передшкали, шкали, ядра та післяшкали);
- частотний інтервал сегментів фрази;
- інтервал переходу від перед'ядерної частини до ядра;
- частотний діапазон фрази;
- усередненні показники максимальних та мінімальних значень ЧОТ у фразі;
- напрямок руху основного тону у сегментах фрази;

– напрямок та характер взаємного розташування наголошених та ненаголошених складів шкали.

Інтонографічний аналіз здійснювався із використанням прикладної комп'ютерної програми Praat версії 6.0.14 та WaveSurfer версії 1.8. Всі абсолютні величини переводилися у відносні. З метою ілюстрації відмінностей був використаний коефіцієнт K_f , який обчислювався за формулою $K_f = f_1/f_2$, де f_1 – це більша величина, а f_2 – менша. Перевірка статистичної достовірності отриманих даних здійснювалась за допомогою критерію Стюдента. Для перевірки нормальності розподілу змінних вибірки використовувався критерій Колмогорова з поправкою Лілієфорса.

В результаті дослідження були отримані наступні дані.

Однією із дистинктивних ознак мовленнєвих актів емоційно позитивно- та негативно-забарвленої згоди виступає рівень ЧОТ у фразі. При реалізації позитивно-забарвленої згоди був зафіксований значно вищий рівень ЧОТ, ніж при вираженні негативно-забарвленої згоди. Відмінності у рівні ЧОТ виявилися значущими у всіх сегментах фрази – від передтакту до післяядерної ділянки. Найбільш суттєвими є відмінності у післяядерній частині – значно вищі для емоційно позитивно-забарвленої згоди та відчутно знижені при вираженні емоційно негативно-забарвленої згоди. Цим фактом зумовлений характер руху основного тону на ділянці після ядра. Кількісні показники рівня ЧОТ у фразі наведені у Таблиці 1.

Табл. 1.

Середні показники частотного рівня фрази та її сегментів, в.о.

Фраза та сегменти	Рівень ЧОТ		K _f
	Позитивно-забарвлена згода	Негативно-забарвлена згода	
Фраза	1,1	0,8	1,4
Передшкала	1,12	0,86	1,3
Шкала	1,14	0,87	1,3
Ядро	1,1	0,84	1,3
Післяшкала	1,0	0,63	1,6

Аналіз середньоскладового інтервалу ЧОТ сегментів фрази дозволив виділити дистинктивні ознаки на всіх ділянках фрази. Емоційно позитивно-забарвлена згода характеризується значним підвищенням цього показника, тоді як при реалізації негативно-забарвленої згоди спостерігалось значне зниження показнику. Найбільш суттєві відмінності були відмічені на ядерній ділянці та передшкالی: значно ширший інтервал при реалізації мовленнєвого акту емоційно позитивно-забарвленої та звужений при вираженні негативно-забарвленої згоди. Кількісні показники інтервалу ЧОТ у фразі наведені у Таблиці 2.

Табл. 2.

Середні показники частотного інтервалу сегментів фрази, в.о.

Сегмент	Інтервал ЧОТ		K _f
	Позитивно-забарвлена згода	Негативно-забарвлена згода	
Передшкала	0,9	0,29	3,1
Шкала	1,1	0,57	1,9
Ядро	1,48	0,46	3,2
Післяшкала	0,9	0,47	1,9

Крім того, середньо складовому інтервалу позитивно-забарвленої згоди притаманна більший розкид значень середніх величин – варіювання інтервалу пози вино-забарвленої згоди дорівнює 0,2÷2,9 в.о., тоді як значення величини інтервалу негативно-забарвленої згоди варіюються лише в межах 0÷1,1 в.о.

Значні відмінності спостерігалися також на ділянці переходу від шкали до ядра – значно ширший інтервал фіксувався при вираженні позитивно забарвленої згоди, що видно із Таблиці 3.

Табл. 3.

Середні показники частотного інтервалу переходу від перед'ядерної до ядерної частини фрази, в.о.

Інтервал переходу від перед ядерної частини до ядра		K _f
Позитивно-забарвлена згода	Негативно-забарвлена згода	
1,3	0,5	2,6

Уваги в цьому контексті заслуговує також конфігурація ядерного тону – під час аналізу позитивно-забарвленої згоди було виявлено значно більшу кількість так званих “квадратних” тонів (21% у висловлюваннях позитивно забарвленої згоди та 7% у висловлюваннях негативно-забарвленої згоди), що, на думку деяких вчених, є в цілому ознакою американського вимовного варіанту [4, 62].

Результати аналізу також дають змогу стверджувати, що частотний діапазон фрази, який являє собою різницю між максимальним та мінімальним ЧОТ у фразі, слугує диференціатором характеру емоційності згоди – значно ширший діапазон характерний для позитивно-забарвленої згоди, звужений – для негативно-забарвленої згоди. Ці дані наведені у Таблиці 4.

Табл. 4.

Середні показники частотного діапазону фрази, в.о.

Частотний діапазон фрази		K _f
Позитивно-забарвлена згода	Негативно-забарвлена згода	
1,27	0,74	1,7

Аналіз усереднених максимальних та мінімальних ЧОТ у фразі дозволив констатувати, що розширення діапазону фрази відбувається приблизно однаково за рахунок підйому у бік верхньої межі діапазону (38%) та нижньої меж (32%) та у два боки – в напрямку верхньої та нижньої меж (30%). В цілому, для реалізацій позитивно-забарвленої згоди більш характерними є вищі показники максимумів ЧОТ, ніж для негативно-забарвленої згоди, тоді як показники мінімумів ЧОТ приблизно однакові, дані про що наведено у Таблиці 5.

Табл. 5.

Середні показники максимумів та мінімумів ЧОТ у фразі, в.о

	Значення ЧОТ		K _f
	Позитивно-забарвлена згода	Негативно-забарвлена згода	
Максимум	1,2	0,9	1,3
Мінімум	0,8	0,85	0,9

Локалізація максимумів ЧОТ припадає, як правило, у висловлюваннях згоди обох видів емоційної забарвленості на першу ритмогрупу шкали, у випадку, коли фраза не містить шкалу, максимум припадає на ядро.

Напрямок руху основного тону в сегментах фрази виявив досить високу варіативність. Значущими виявилися відмінності у напрямку руху на практично усіх ділянках – в реалізаціях емоційно-позитивно-забарвленої згоди відмічалися переважно висхідні, низхідно-висхідні тони; тоді як в реалізаціях негативно-забарвленої згоди фіксувалися більшою мірою низхідні та рівні тони; це видно із Таблиці 6.

Табл. 6.

Напрямок руху основного тону в сегментах фрази, %

Напрямок руху тону	Передшкала		Шкала		Ядро		Післяшкала	
	Поз.-забарв згода	Нег.-забарв. згода	Поз.-забарв. згода	Нег.-забарв. згода	Поз.-забарв. згода	Нег.-забарв. згода	Поз.-забарв. згода	Нег.-забарв. згода
низхідний	36	25	51	77	17	60	43	50
висхідний	24	25	29	15	41	10	21	9
рівний	12	31	4	8	7	27	7	31
низхідно-висхідний	8	13	8	8	27	3	14	19
висхідно-низхідний	20	6	8	0	7	0	14	10

Відповідно до характеру розташування наголошених та ненаголошених складів серед шкал емоційно позитивно-забарвленої згоди переважають хвилеподібні та висхідні, тоді як негативно-забарвлена згода характеризується частішим використанням хвилеподібних або східчастих шкал. Ці дані відображено в Таблиці 7.

Табл. 7

Тип шкали відповідно до характеру взаємного розташування наголошених та ненаголошених складів, %

Тип шкали	Вид згоди	
	Позитивно-забарвлена згода	Негативно-забарвлена згода
східчаста	4	25
хвилеподібна	32	25
скандентна	8	10
ковзна	20	15
висхідна	28	15
з порушеною послідовністю	8	10

Отже, на основі отриманих результатів частотні характеристики мовленнєвого акту емоційно-забарвленої згоди можуть бути узагальнені наступним чином.

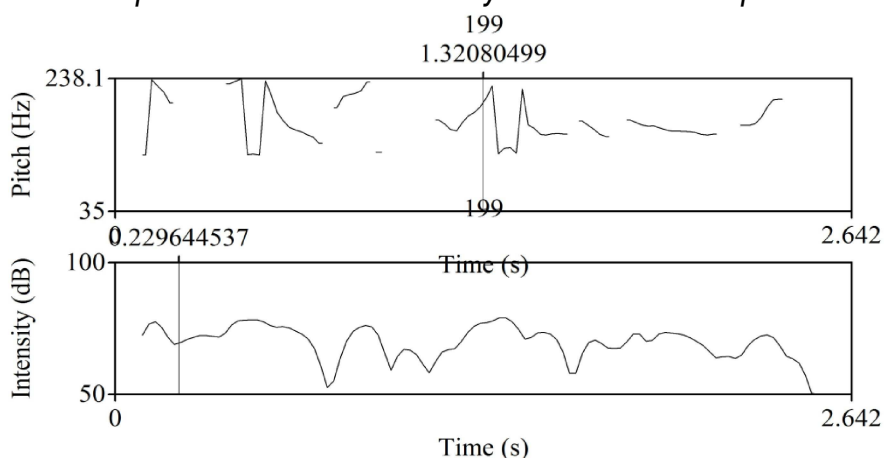
Мовленнєвому акту емоційно позитивно-забарвленої згоди властиві такі характеристики:

- високий частотний рівень фрази та всіх сегментів;
- розширений частотний інтервал всіх сегментів;
- розширений частотний діапазон фрази;
- підвищені показники середніх максимумів та мінімумів ЧОТ;
- висхідні та низхідно-висхідні термінальні тони;
- хвилеподібні та висхідні шкали.

Типовий приклад інтонограми мовленнєвого акту позитивно-забарвленої згоди надано на рис. 1.

Рис. 1

Інтонограма мовленнєвого акту позитивно-забарвленої згоди

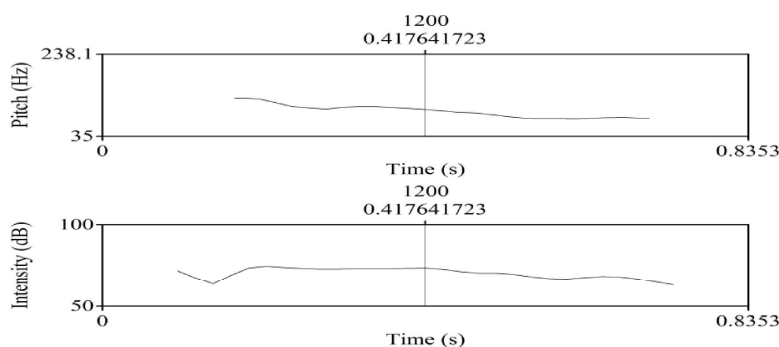
Мовленнєвому акту емоційно негативно-забарвленої згоди властиві такі характеристики:

- середній та низький частотні рівні фрази та сегментів;
- звужений та вузький частотні інтервал сегментів;
- звужений частотний діапазон фрази;
- знижені показники середніх максимумів та мінімумів ЧОТ;
- низхідні та рівні термінальні тони;
- хвилеподібні або східчасті шкали.

Типовий приклад інтонограми мовленнєвого акту негативно-забарвленої згоди наведено на рис. 2.

Рис. 2

Інтонограма мовленнєвого акту негативно-забарвленої згоди

Отже, основні відмінності між діаметрально протилежними емоціями спостерігалися при дослідженні усіх без винятку мелодичних параметрів – рівня ЧОТ, середньоскладового інтервалу ЧОТ, частотного діапазону, напрямку руху тону, показників частотних максимумів та мінімумів, видів шкал. Крім того, негативні емоції, що, в принципі, не властиві цьому кооперативному типу дискурсу, проявили меншу варіативність просодичних ознак, тоді як позитивні емоції, як бажані в такому дискурсі, виявляються більш варіативними, хоча і є поряд із цим обмеженими регламентованістю та стандартністю бізнес-дискурсу.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що мелодійний компонент відіграє важливу роль при передачі певних емоцій, допомагаючи слухачеві правильно інтерпретувати інтенції мовця та, відповідно, будувати успішну комунікацію. Перспективи подальших досліджень, на нашу думку, полягають у порівнянні просодії мовленнєвого акту емоційно-забарвленої та емоційно нейтральної згоди в англomовному діалогічному бізнес-дискурсі.

Література

1. Королева Т. М. Интонация модальности в звучащей речи / Т. М. Королева. – К. : Вища школа, 1989. – 146 с.
2. Романюк В. Л. Англomовний офіційно-діловий діалогічний дискурс: інтонаційна характеристика / В. Л. Романюк // Вісник Харківського національного ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Філологія. – 2011. – № 936. – Вип. 61. – С. 22–26.
3. Рудик І. М. Комунікативно-прагматичні типи висловлювань зі значенням згоди/незгоди в сучасній англійській мові : автореф. дис. ... к. філол. н. : 10.02.04 "Германські мови" / І. М. Рудик. – Харків, 2001. – 17 с.
4. Bolinger D. Intonation and its Uses: Melody in Grammar and Discourse / D. Bolinger. – Standford, 1989. – 460 p.
5. Ogden R. Phonetics and social action in agreements and disagreements / R. Ogden // Journal of pragmatics. – 2006. – № 38. – P. 1752–1775.
6. Pickering L. The pragmatic function of intonation: cueing agreement and disagreement in spoken English discourse and implications for ELT / Pickering L., H. Guiling, A. Baker // Pragmatics and prosody in ELT / J. Romero-Trillo. – New York : Springer-Verlag, 2012. – P. 199–218.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню просодії, а саме мелодики мовленнєвого акту емоційно-забарвленої згоди в англomовному (американський варіант) діалогічному бізнес-дискурсі. Виділяються мовленнєві акти емоційно позитивно- та негативно-забарвленої згоди. За результатами інструментально-фонетичного дослідження виявлено частотні характеристики, що диференціюють позитивно- та негативно-забарвлену згоду, а саме: частотний рівень, частотний середньоскладовий інтервал, діапазон ЧОТ, показники частотних максимумів та мінімумів, напрямок руху основного тону у фразі та сегментах, характер взаємного розташування наголошених і ненаголошених складів тощо.

Ключові слова: характеристики ЧОТ, мовленнєвий акт згоди, емоційно позитивно-забарвлена згода, емоційно негативно-забарвлена згода, діалогічний бізнес-дискурс.

Summary

The article deals with the investigation of the prosodic features of the speech act of consent in the English (American) dialogical business discourse. It presents the results of the instrumental study of the emotionally coloured consent prosody. The author argues that this type of discourse being strictly regulated by official norms sets specific restrictions to the use of prosody. Besides these stylistic constrains, the speech act of consent is influenced by the emotional and modal factor. It is emotions that cause great variations of the prosodic parameters, such either widened or narrowed range, increased or decreased level of frequency etc. Prosody serves to eliminate the ambiguity of the meaning caused by the language means of lexical and grammatical levels. Melodic component of prosody is the one commonly recognized as that manifesting various emotions and revealing speaker's psychical and emotional state. According to the emotions expressed the author distinguishes the two types of the speech of consent: emotionally positively coloured and emotionally negatively coloured ones. The scope of the research included speech acts of consent previously marked by the native American speakers as emotionally coloured ones.

Keywords: F₀ characteristics, speech act of consent, emotionally positively-coloured consent, emotionally negatively-coloured consent, dialogical business discourse.